

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Floremundi Raemundi V. Cl. Olim Consiliarii Regis
Galliarvm Ex Calviniano Catholici Synopsis Omnium hujus
temporis Controversiarum tam inter Lutheranos,
Calvinistas quam alios plurimos. Sive Historia ...**

Raemond, Florimond de

Coloniae Agrippinae, 1655

Caput decimum quintum. Lutherus excommunicatus in coepto pergit.
Biblia in Teutonicam linguam vertere praesumit, multis additis, recisis,
depravatis. cum Diabolo consortium habet, ut ipse testatur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10880

do, toto orbe celebrem (a) catechumenum inter alia opera sua preclara a catholicis catechismis optulit prudente Deo Opt. Max. ut cum ad exequendum Cæsaris edictum non satis animi esset futurum primoribus Germaniæ, paruus lapis iste de monte avulsus in itatam Babyloicam (Lutheri scilicet opus) incurrendo pedes eiusdem commoleret, & reliquum corpus disponderet ad ruinam.

LUTHERVS EXCOMMVNICATVS
in cæpto pergit. Biblia in Teutonicam linguam vertere præsumit, multis additis, re-
cis, deprauatis, cum diabolo confortium habet, ut ipse testatur.

CAPVT XV.

ARGVMENTVM.

- I. Lutherus in Pathmo sua, ut ipse vocat, latet.
- II. Nouam eudere Religionem instituit.
- III. Diaboli cum Luthero Colloquium.
- IV. Lutherus Pathmo suo egressus, Carolstadium iritat.
- V. Quomodo Lutherus Academiæ abolere, & bonarum litterarum studia extinguere conatus sit.
- VI. Lutherus Bibliis transferendis atq; interpretandis speram dat.

Lutherus Alsterensis solitudine non fere mens per Nobiles Pielopsium & Steinbergium Iussu Electoris reclusus, ac delicatissime habitus, per ephebum conscium cibos ei apportantem, nihilominus includi se fremens frendensque, scriptis, quum aliter non posset, tam Germanica quam Latina lingua editis, vlcisci se omniaque miscere constituit: quæ à discipulis ipsius tamquam diuina excepta oracula, incredibili studio, fauore & celeritate per omnes regiones mox spargebantur. Et Chalcographos quidem ut strenuam ijs imprimendis præstarent operam, facile lucri impulit cupiditas; legendi vero cupiditatem interdictum tanto magis accendit. Nec minus ille interim suis partibus addictos litteris suis excitabat, inter alia scribens: *Quare vestrum aliquis ad reliqua non respondet? vel Ionas, vel Andreas Carolstadius? Equid cessat Amsdorfius? An non vobis omnibus pariter Euangelij gloria vindicanda est. Caput ergo contriui serpentis; corpus cur non queatis calcare? Sed nihil peius ipsum habuit quam vbi Parisienfium Theologorum sententia se suosque libros condemnatos vidit; co-*

que quam ille Facultatem antea primam totius Orbis, & scientiarum Matrem appellauerat, tum inauditis conuictijs onerauit. *Academia, inquit, Parisiensis in parte suprema qua Facultas Theologica nuncupatur, est à vertice vsque ad plantam mera & ut nix alba lepra vera nouissima Antichristianaque & capitalis hæreseos; Mater omnium errorum in Christianitate, maxima meretrix spiritali quam sol vniquam vidit, & vera postica Inferni Prophetatum est, temporibus Antichristi omnes hæreseos, quæ vniquam fuerunt, in vnâ Camerinam confluxuras mundumque perduturas. Ideo, inquit, ostendere intendo de Parisiis, Papa veri Antichristi maximo fornicationis cubiculo, atque probare eos esse peiores Montanis, Ebionitis, & omnibus qui vniquam fuerunt, hæreticis. Hæc ille cum contra Vniuersitatem Parisienfem, quam non multo ante omnibus scholis prætulerat, cuique censuram ac iudicium de se detulerat, plenis buccis ad populum Germanicè, deinde etiam scriptis vndiquaque effundebat. neque solum ipse scurrilibus tocis, mordacibus sannis, risuq; Sardonio in eam Vniuersitatem incurrit: sed etiam hyperalipistes eius factus est petulus Melanchthon iuuenis vix 24 annos natus, impudenter ausus garrere aduersus Doctores tantæ doctrinæ & ætatis (b) Scripsit in eodem delicato latibulo Lutherus Enarrationem in aliquot psalmos; & canticum D. Virginis. Tractatum de Confessione Francisco à Sickingen patrono suo singulari 1. Iunij dedicatum. Item librum contra Catharinum de Antichristo Postillam in Epistolâ & Euangelia Dominicarum. Responsum ad Bartholomæi Latomi librum. Bullam Cœne Domini quam Vesperinam ingluuiem appellat Germanicam in linguam scarrili translatione transcripsit. (c) interea Caroli V. Imp. Fidei professio Romæ 10. Maij ex autographo lecta & eiusdem zelus fuit in Consistorio Pontificio præclare laudatus. Accidit tunc si quid aliud vniquam rebus Lutheri opportunum, Ecclesiæ vero Catholicæ triste, quod Robertus Marcanus, frater Leod. Episcopi, fierus Francisci Galliarum Regis, ope, hinc, & ex alia parte idem Franciscus Carolo V. bellum in Nauarræ Regno commouit (d) quo executio Decreti Cæsarei aduersus Lutherum editi suspensa fuit;*

a eum Catechismum & Ferdinandus I. & Philippus II. Hisp. Rex & Clemens VIII. sancierunt Edicta & decreta suis. b Cochlaus in Act. Vlenberg cap. 7. ad finem. c Vlenberg cap. 8. vna Luth. n. 1. d Brousius in Annal. An. 1521. num. 27.

fuit, & penitus infirmata apud homines, apud Deum autem, contra quem non est consilium, aliud Ecclesie suae remedium est destinatum, nempe ut per id ipsum bellum, quo cacodæmon ad suummet & Lutheri propositum abutebatur, exitum eorundem causaretur, dum 21. Iunii (eodem plane tempore, quo Lutherus dæmoni in abroganda Missæ Sacrificio consentit) Ignatius Loiola Eques Hispanus, in arce Pampilonensi Navarrae regni Gallorum ictibus læsus, per morbum & curam excitatus à Deo Spiritu tantum ex deteriore genere hominum, nempe è militaris licentiæ forma, profecit in sanctitatem Ecclesie Dei servitutam, quantum Lutherus ex optimo genere hominum, nempe Religiosorum ordine, in peius Spiritu Sathanæ communicando degeneravit (a) Ita ut ex eo die oppositis plane gradibus ille profecerit, hic defecisse ex Actis collatis notetur, nempe iste lectione ad SS. imitationem & cultum affici, hic abire longius & abrogare: iste durum castumque genus vitæ amplecti, ille illud excutere &c.

II. Unde facile intelligit cordatus lector, quam arroganti exemplo nimiumque superba imitatione imo blasphemè Lutherus solitudinem suam & delicatam & impiam in Thuringia vocaverit. *Pathos suam*, velut alter Evangelista Ioannes in insulam olim à Casare Domitiano relegatus, ubi etiam, quemadmodum D. Ioannes suam Apocalipsin, plurimos libros conscripserit: itemq; *Erimum & locum exilij sui, ubi Deus se ipsi reuelavit. & secreta sua manifestavit.* Qualis vero hic Deus aut Angelus fuerit, postea apparebit. Hic Lutherus novæ religionis ex veteris ruinis exadificanda consilium cum suo Angelo iniij, eo artificio, ut ianua ac fenestra omnes voluptatibus ac carnis desiderijs aperta, pudori vero & bonis operibus clausæ essent, gnarus scilicet nulla re facilius homines allici ac tenacius irretiri posse. Neque tamen statim scopum sibi propositum attingere potuit, ob summam consiliorum & opinionum, quibus cerebrum ipsi æstuabat, inconstantiam. Dum vero omnes se vindicandi & quod proposuerat efficiendi rationes circumspicit. Idem Spiritus quasi libere iam emissus, in mortales passim furiose inuasit sibi opportunos. nam eodem mense Iunio ingens seditio exarsit Erfurti in Thuringia aduersus Ecclesiasticos Ordines, Flabello Lutheri excitata (b) & Solymannus Imp. Turca-

rum Belgradum initio Iulij cepit oppugnare, quod 29. Aug. Christianis ademit, (c) VVittebergæ Fratres Augustiniani, Lutheri Collegæ Missam, abrogare ceperunt mense Octobri (d) aliaque tristitia fieri per eos quæ Lutheri communicabant postquam Dæmoni disputando victus (in Iunio) se ipso teste triumphum concessit (e). Colloquium hoc suum cum dæmone tunc quidem subtrahit, aliqua retentus verecundia Lutherus postea tamen successu audacior factus, palam Mundo professus prolixè in libro De Missa angulari describit, ubi inter alia Missam, puram esse idololatriam, ipsius diaboli testimonio probat. Solet malignus hic spiritus, decipere aliquem volens, in angelum lucis se transformare: neque tamen ita se abscondere potest quin aliqua parte aut nota se ostendat. Ut S. Martinum deciperet, in Iesu Christi forma apparuit, sed ex superbia agnitus ab eodem & confusus fuit, relicto magno post se factore (f). Ut S. Antonium in nasam pertraheret, mulieris speciem assumpsit, sed vir sanctus è carnis quam patiebatur tentatione facile quis esset intellexit. (g) Quali tamen, monstruosa & terribili, ut Be-rengatio, an alia forma ipsi diabolus apparuerit, a Lutero, quod meminimus, proditum non est: neque integram ille historiam nobis recensere voluit. Discipulorum ipsius quidam aiunt, Monachi specie & habitu ad ipsum venire solitum, sed ex vnguibus ab eo agnitus fuisse. Nam plerisque persuasum est, diabolum numquam maris aut feminæ speciem ita induere posse quin defectum aliquem monstruosum ostendat, cornua interdum, caudam, aut vngues, aut tale aliquid hoc tamen utcumque sit, Lutherus certe sapius profiteretur se exacte eum nouisse (h) quam confessionem eum mendacij suspectam habere oporteat non video. Quoniam vero huc delapsa est oratio, intermittere non possum quin pulchri illius & magnifici Colloquij verba quædam recenseam, ut tanto facilius Lector intelligat, quibus saxis noui huius Euan-

a Vita Ignatii per diuersos scripta, & Tomus I. Hist. Societ. Iesu. b Vlenberg. Vita Luth. cap. 6. num. 2. c Bazouius Anno 1521. num. 30. d Vlenberg. Vit. Luth. cap. 8. num. 3. e Vlenbergius. cap. 8. num. 2.

f Vita S. Martini per Sulp. Severum. g Vita S. Antonij per S. Athanasium. h Lutherus in Concione de Turb. sedandis.

Euangelij fundamentum substratum sit, & quis aut qualis Deus Luthero in Pathmosua secreta reuelarit.

III. Primus vero diabolus Lutherum sic aggre ditur. (a) Audi Doctor Martine Luthere eruditissime. Scin tu quindecim iam elapsos annos quibus tu quotidie fere priuatas Missas peregisti? Quid si Missa illa sint abominabilis idololatria? Quid si non adfuisse ibi corpus & sanguis Iesu Christi, sed te ipsum nihil nisi pacem & vinum adorasse, & alijs adorandum obtulisse? Cui ego, inquit Lutherus, sic respondi: Sacerdos consecratus ab Episcopo & vnctus sum, & sic quicquid feci, ex mandato superiorum feci. Et cur non consecrasset ego, quum Iesu Christi verba protulerim & Missam bona intentione celebrarim? Hæc omnia, replicabat diabolus, vera sunt. Sed & Turca & Pagani ex superiorum suorum præcepto omnia faciunt, & sacrificia etiam sua serio & bona intentione peragunt. Sic & Sacerdotes Hieroboami omnia ex zelo & deuotione agebant, contra sacerdotes Hierosolymiticos. Et quid tu dices, si Ordinatio & consecratio tua falsa sit, sicut & Samaritanorum & Turcarum sacerdotum falsi sunt, eorumque doctrina falsa & impia.

Sudat mihi frons, ac cor palpitat, inquit idem Lutherus) quoties talem ingredior disputationem, in qua diabolus contra me exsurgit, argumenta sua disponit, & robusta ac terribili voce urget. In eiusmodi disputat:one non multum temporis, nec ferè vlla deliberatio interponitur, sed in instanti vna responsio sequitur aliam. Quatum ad me, bene ego expertus sum qui fiat quod homines non nunquam in lecto mortui mane inueniuntur (Nota hic Lutheri Prophetiam de sua ipsius morte.) Corpus quidem tantum ille occidere potest; nihilominus tamen idem in eas angustias animam quoque, redigere potest, ut momento temporis è corpore discedat: quod ille me saepe perduxit. Et verum dicam, in hac ille disputatione me vicerat. Et quamuis innocentiam meam allegarem, tamen tam innumerabilium blasphemiarum cumulo non poteram non terreri. Quasigitur contra sacerdotium & ordinationem seu consecrationem meam asserbat rationes, diligenter ausculabam. Primo dicebat: An nescis te tunc nullam cognitionem Iesu Christi: nec vllam veram fidem habuisse? Ad fidem quod attinet, nihilo melior es quam Turca. Nam & Turca, atque adeo ego etiam & omnes diaboli credimus ea qua de Iesu Christo scripta sunt. &c. Habes lector partem aliquam Dialogi hui inter magistrum & discipulum habitum, diceret merito Christianus. O magnam cæcitatem! Quid fidei quæso tribuendum sit eiusmodi disputationi in qua diabolus ipse Actorius fuit & scriba? Recte quidam è Religiosorum D. Bernardi familia

ad Lutherum tunc scripsit: Si Missa abominatio esset, uti tu blasphemias, an putas diabolum contra eam disputaturum, & ad eam abolendam argumenta subministraturum, ac non potius modis omnibus eam stabiliturum magisque confirmaturum esse.

Idem Lutherus in libro de Missa priuata ait. (b) se diabolum studiorum habere socium, ac se plusquam modicum salis cum ipso comedisse. Crede mihi, inquit, me diabolum bene, immo quam optime nosse. Nihil verius sponte confitentis de se elogio. Et is erat spiritus qui ipsum agitabat. Nec scribere nec legere possum (inquit in quadam ad Saxoniam Ducem epistola) sic diabolus capus mihi surbat. Sed hæc fortasse phantastica fuerunt imaginationes, certè non illæ, quando, ut ipse scribit, diabolus per cubiculum cum ipso incedebat, & maligni spiritus torque ipsum intuebantur. Philippus Melanchthon & VVierus alium recitant dialogum inter eisdem habitum cum quum diabolus Monachi specie ad ipsum venisset. Et hi quidem Lutheri cum diabolo congressus & colloquia valde confirmant id quod Bredenbachius libro viii. cap. xli. scriptum reliquit, hoc modo. Quum, inquit, Imperator Maximilianus, felicitis memoria, Augustus esset in Comitibus Imperij, ac more consueto, apertis foribus pranderet, Martinus Lutherus cum alijs quibusdam idem coenaculum fuerat ingressus. Quem Imperator fixis oculis intuens, Baronem qui pincerna munere fungebatur, ex Erpachiorum familia, ad se vocauit, e que dixit: Intuere hunc monachum à calce ad verticem, ac quid videas mihi refer. Tum ille, Video, inquit, cucullum in eius capite sed præterea aliud nihil. Ibi Imperator propius accedere, ac melius contemplari hominem iussit, verbo illo quod fere semper in ore habebat, utens: Per amorem Dei, fac quod iubeo. Baro quum ad Lutherum propius accessisset, ad Imperatorem reuersus, nihil se vidisse dicit. Tum Imperator, At qui ego, inquit, diabolum creaturæ specie monachi huius humeris insidentem video. Videbis tu quas hic tragœdias & miserias post mortem meam daturus sit. Hæc ex Germania quodam Principe qui cum Imperatore fuerat, audita, filius eiusdem, qui adhuc in viuis est, me præsentem inquit Bredenbachius) duobus Electoribus narrauit, ac mihi scripto consignata tradidit. Sed & quæ moriente Luthero & in ipsius funere deducendo acciderint, infra videbis. Illud fere constat, plerisque Hæresiarchas sua ipsorum confessione cum diabolo priuatum habere & secretum consortium, ut præter alia etiam Oecolampadij, Zuinglij, Caroli Stadij,

Bro.

a Tom. 7. VVitteb. An. 157. Serarius de Luth. Magistro. b Tom. 2. Colloq. Mens.

Brocardi, & nostro etiam æuo Guilielmi Postelli exempla testantur: quorum hic in omnibus artibus, linguis & scientijs ad miraculum vsque doctus fuerat; quamuis non diabolum sed Angelum Razielem fuisse contendat: Sed tam magnum virum Deus, vt alios, perire noluit, sed paulo antequam vita excederet, oculos ipsi aperuit, vt alibi diceretur.

IV. Dum Lutherus in Pathmo sua desidet, inaudita eum insania inuasit omnem scientiam, cuius cupiditas à natura nobis innata est, perdendæ. Et quemadmodum Hadrianus vt Homeri opera aboleret, quantum poterat studium adhibuit; ita Lutherus in perdendis Philosophorum principis aliorumque scriptis torus fuit; nec concedere voluit vt in scholis Aristotelis aut Platonis scripta prælegerentur. Sola, inquit, Biblia ab vniuerso Mundo legi debere. Exstat adhuc epistola eius ad Nobilitatem Germaniæ Anno M D XX. eum in finem scripta. *Vix, inquit, contineo me quin dicam, bonum mihi videri vt Vniuersitates reformentur; quidquid alijs contra dicant. Omne illud quod Papatus (id est tota antiquitas) statuit & decreuit, non alio pertinet quam ad tegendos ipsius errores & vitia. Sancta scriptura derelicta est; & solus cæcus & paganus Aristoteles supra Iesum Christum est collocatus. Meum est consilium, vt libri illi Physici, Ethici, De anima, &c. vna cum omnibus illis qui de rebus scripti sunt Naturalibus, aboleantur. In his enim adolescentes & ingenium consumunt & tempus perdunt. Ego non dubito quin vilis aliquis figulus maiorem & exactiorem Naturæ habeat cognitionem: quam quidem ex libris illis frustra speret. Et contra Ambrosium Catharinum quodam loco inquit, diabolum ad destruendam funditus Ecclesiam; astutiorem modum excogitare non potuisse quam Academiarum institutionem. Hæc Melanchthon & Carolstadius ex sacro ore Lutheri excepta, alijs postea instillarunt, incredibili stultitia dicam an furore: sic vt multis in locis Germaniæ tam Vniuersitatibus quam celebribus olim scholis magna fuerit tam Doctorum quam Auditorum infrequentia & solitudo, in Silesia præcipue. Multi scholarium Wirtembergensium spiritu hoc vertiginis isti, libros suos Vlcano consecrarunt. Tum nouæ scilicet scholæ, & noui sanctificati Christiani extiterunt. Testatur Staphylus (*) sua ætate multos adhuc vixisse confusionis huius oculares testes Lutherus tamen ad seruerus, de restaurandis Scholis librum Anno M D XXIV. publicauit;*

& Carolstadium astiua, Melanchthonem vero de pistrino retraxit: quorum vterque ex Sanctæ scripturæ præcepto, in sudore vultus pane suo vesci, & Philosophia (b) valedicere volebat, ob metum ne ea, vt eadem Scriptura per D. Paulum monet, seducerentur. Quem locum Lutherus insigni falsitate deprauarat. Loco enim eius quod scriptum est, secundum elementa Mundi, (c) reposuit, secundum leges Mundi. (d) Nec vero stulta hæc persuasio aliquorum hominum animis euelli potuit, quos Bibliistas vulgo appellarunt, qui omnibus alijs libris neglectis, sola Biblia diurna ac nocturna manu versant, vt Turcæ quoque Alcoranum suum assidue legunt ac relegunt, existimantes quanto læpius quis eum legerit, tanto maiorem splendorem in cælis eum consequuturum.

V. Porro Lutherus nouo afflatus Spiritu, eo ita intumuit, ut & ipse & asseclæ eius id manifeste deprehendere potuerint. Testantur hoc Acta eius post secessum, imo ante eundem finitum, & epistolæ quædam & libelli post reditum scripsit (e) tum conciones octiduo post eundem reditum habitæ. Certe Tractatus duo, tum qui contra falsè nominatum ordinem Ecclesiasticum, tum qui in Henricum VIII. Angliæ Regem de Sacramentis est scriptus, talem in eo mentis tumorem, tam apertum furoris incrementum produunt, ut ex hoc tempore Luthero adherentes, cum vt Virum Dei; & Prophetam, imo Tertium Eliam admitterentur & scribendo (f) proficentur. Itaque qui hæctenus auxilio & fauore Friderici Electoris Saxonie eluserat potestatem Papæ, & Cæsaris, ex eo tempore ad subiugandum sibi ipsum Fridericum animum assumpsit. Id paulatim sic gestum fuisse proditur. V Vitteberga nuncium afferebatur, octobri fere mense, quod ipso absente Missa fuerit abrogata ab Augustinianis, quam ipse abrogare suo statuto hæctenus superfederat, Item cum tumultu SS. Imagines contractas, & è templis aliquot esse eiectas, ea res occasionem dedit Luthero scribendi Librum de abroganda Missa, quem Kal. Novemb. ad suos Augustinenses cum litteris transmisit

(g) nec

a Vid. Staph. de Ger. Bibl. versf. & lib. de Luth. concord. b ad Coloss. 2. 8. c ibid. g Luth. in Praef. super Comment. Melanch. in Paulum. Eras. Alb. contra Carolstadium cui huius rei culpam Lutherani affricant. c Tom. 1. Ienensi fol. 119. 141. 145. 161. f glossæ Tomo 1. Ienensi fol. 58. 89. ad epistolas Lutheri datas post reditum suum ad Fridericum Elect. & ad Hartmannum Cronebergium.

(a) nec multo post, eodem mense Wittebergam clam ipse veniens ex Eremo suâ, suos in spiritu fratres conuenit, octiduo VVittebergæ apud Nicol. Amsdorfium commoratus est mentito habitu & VVartbergam demum reuertit, anxius ne quis se absente mutatæ religionis lauream sibi præriperet. Cum igitur An. 1522. ineunte Carolstadius & alij hæreses nouas *Cælestium Prophetarum* procederent Ian. & Februario Lutheri patientia disrupta, uti dicere cœpimus, monitus Carolstadium noua dogmata proponere, & sua ipsius auctoritate nuper statuas confregisse è templis eiecisse; nunc nullum inter Christianos mendicium tolerandum edito de ea re libello, ad Comitum Passauia docere (b) & Cælestium Prophetarum auctorem factum esse, (c) ergo 5. Martij die è latibulo suo VVittebergam reuertit, magnas iras & vindictam animo coquens cum ex itinere audaces ad Fridericum Electorem literas dedisset de suo reditu inuito principe, terrendo cum cœlestibus suis visis dicendoque magis Deo quam Imperatori obediendum esse, se ut Ecclesiæ & populi suæ fidei specialiter commissi saluti prospiceret, rediisse. Reuersus, discipulum suum quod tale quid ipso absente & inconsulto facere ausus esset, acertime exagitauit: ut qui hactenus imaginum usum nunquam reprobarat. Sic enim inquit quodam loco: *Ego dico Moisaica lege nullam aliam imaginem, quam Dei prohiberi; neque interdictum Christianis esse, Salvatoris Crucifixi aut alicuius Sancti imaginem habere.* Quæ de his duobus & exorta inter eos conuentione dicenda restant, Secundo libro sum explicaturus. Lutherus interim antiquum obtinens, totus in id incumbere ut Ecclesiam destrueret, quamuis suam ille nulla adhuc certa forma ordinasset contentus in præsentia antiqua conuelleret. Missatum in ea ipsa fere cæremoniis quibus apud Catholicos celebrabatur: & licet non deessent quidam mutationis cupidi, Dux tamen nullam admittere, nec unquam Lutero pro suo lubitu grassandi licentiam dare uoluit, uti postea à fratre prædicti Ducis factum fuit: immo quoties à Lutero, sententiam indies mutante, de his aut illis admoneretur, tantum sperare eum bene, interim vero quiescere iubebar. Lutherus interim scriptis, voce, precibus, minis omnes exhortabatur, ut oculos aperirent, & seruitutis iugum abijcerent.

VI. Interea Lutherus transferendis in Germa-

nicam linguam Biblijs laborem impendebat, facile intelligens ad ferendam in Ecclesia discordiam nihil fore efficacius quam insipienti vulgo armahæc (quæ hæreticorum ipse postea appellauit) in manus dare quibus & cum clero imprudenter configere, & inter se in mortem dissidere valerent, ipso quiescente inter tot turbas, quot capita de vulgo scripturam lectitarent, nullo iudice, nullo audito Magistro. Vtus est ad translationem suam Doctore Medicinæ apud VVittebergenses Casparo Crucigero, qui deinde relicta professione Medica, spiritu Lutheri afflatus professus est nouam in templis doctrinam. Actum quidem Lutherus tanquam primitias Translationis suæ edidit solum Nouum Testamentum, (d) vetus autem postea non modico tempore interiecto utpote grandis operæ & curæ opus. Absolutum opus magna omnium expectatione statim publicatum, & Germaniæ patriæ suæ tamquam cælestis donum nuncupatum & obtusum fuit. *Iam alter Moyses in Mundum uenisse credebatur.* Et quidem aperte ille gloriabatur, (e) *totam Christianitatem Bibliorum rectam ac veram translationem nunquam habuisse quam quæ ab ipsius manu profecta esset. Septuaginta Interpretes sensum Prophetarum & Euangelistarum nunquam tam genuine expressisse.* Eius discipulus Mattheus alibi exclamabat, *Maximum diuinorum miraculorum nostro tempore factorum hoc esse, quod Deus ante finem Mundi à D. Martino Lutero Biblia in Germanicam conuerti linguam curarit.* Hinc illa de Biblijs ex subter scamna locis & ex puluere eductis fabula, & innumera huiusmodi partim falsa partim delira encomia, quæ ut Christianus lector, quam solida sint intelligat, aduertere placeat, oculos in Bibliothecas non dico Franciæ, Italiæ &c. regionum sed in ipsam Germaniam solam, in qua tam grandia mendacia pueri Lutheri fingendo sparserunt. Quid igitur ibi uidebimus? 1. Biblia sacra multis sæculis ante Lutheri ortum in Germanicam & quidem Saxoniam linguam uersa fuisse, ita diserte Ioannes Lampadius Caluianus prædicans Bremæ, testatur in 3. parte Mellificij Historici cap. 8. inter Ludouici, Pij, qui Caroli Magni filius & suc-

2. Vlenbergius, cap. 8. b. extat libellus ille Carolstadij. c. Vlenberg, in uita Philippi Melancti cap. 3. d. ad Coloss. 2. 8. c. Luth. in Post. Coll. Mensa. Heshus, in Procem. lib. de Eccles.

cessor fuit, rebus gestis, de quo ad An. Christi, 818. scribit, (a) hæc: *Ludouicus scripturam sacram in Saxoniam linguam conuertit curauit, quemadmodum postea Carolus sapiens in Gallicam & Anglicam dialektos.* Extant hodieque in Bibliothecis Germaniæ pluribus Coloniae, Moguntiae, Herbipoli &c. Biblia Germanica, in quorum fine typis exaratum fertur ab ijs qui viderunt hoc: *Excusa per Antonium Koburger in laudabili ciuitate Imperij Norimberga An. post natum Christum MCCCC LXXXIII. die Luna post Inuocauit* nempe aliquot menses ante ortum Lutheri: aut igitur cæci fuerunt Germani, aut intoxicati, aut vehementer imperiti, qui aliter sibi aduersus oculos suorum testimonia persuaderi siuerunt de Luthero tanquam primo translatoe. 2. Nec Lutherus quidem Biblia Veteris Testamenti transtulit, sed ex Iudæorum antiqua in Germanicum idioma translatione Hebræis litteris scripta suffuratus est, id ex collatione Bibliorum Lutheri ac Iudæorum deprehensum est non semel, adeoque ex ipso Initio Genesis fit manifestum, vbi Iudaica Translatio, (pro verbis vulgatae *In principio creauit Deus &c.*) prorsus eadem verba habet, quæ Lutherus exhibet nempe: *Im anfang schuff Gott Himmel vnd Erde.* Habent igitur Lutherani Biblia Germanica veteris quidem Testamenti prout à Iudæis translata ac corrupta erant, & per Lutherum corruptiora facta, Novum vero corruptissimè per ipsum & Crucigerum editum. Sed hoc quam primum prodierat, omnium Catholicorum calculis & sententijs fuit condemnatum; & etiam Ferdinandi, Imperatoris fratris, iussu flammis publice exustum; cuius exemplum statim Georgius Saxoniae Dux, quo præsentè inter Eccium, & Carolstadium habita fuerat disputatio, (vt supra diximus) multique alij Principes imitati sunt: tanto quidem illius zelo (ex dicta disputatione vehementer aucto) vt omnes libros à librarijs coëmi, & in ignem conijci mandarit. Ne vero calumniæ locus esset, ex eo quod princeps optimus plebi inuideret scientiam sanctorum librorum, per Emperum continuo Novum Testamentum Translatum edidit, (b) Lutherus interim ad Germaniæ populos libellum scripsit, quo exhortatur eos ne magistratuum edictis parent. *Qui enim libros suos magistratui cremandos traderet, ab eo Iesum Christum in manus Herodis tradi. Nihilominus tamen executioni edictum hoc multis in locis*

fuit demandatum.

Non mirabitur deinceps Lector, cur Lutherus & eius nepotes, tanto zelo vrgeant librorum Biblicorum numerum & Canonè Iudaico, cum in ipsa sua Translatione Iudaizent. In solis Noui Testamenti libris vltra mille & quadringenta loca ab ipso corrupta & deprauata sunt, vt quidam notarunt. (c) Ipse Buzerus etiam quum iam Lutheri ineptias & peruersa dogmata sequi inciperet, hoc ipsum in Dialogo contra Melancthonem ei exprobrat, dicens: *Si Lutherus id postulet vt nemo ei contradicat, id quoque postulat, vt Deus sit. Multa in versione crassa ab ipso commissa errata.* His tamen non obstantibus, vt Iudæi olim in memoriam promulgatae à Moysè legis solemne festum in insula Pharo instituerunt. sic aliquis Ministrorum Pomeranus nomine. vt ostenderet hanc versionem Sp. Sancti opus esse, VVitebergæ in honorem eius Festum instituit, quod Translationem Bibliorum nominauit. Quod quidem primum Lutheranum est festum. Et alius quidam scripsit, versionem illam Luthero sine dubio à Spiritu sancto esse dictatam. At si Spiritus Sanctus primæ versionis auctor sit, etiam sequentium auctor erit; vt-pote quam Lutherus ter ac quater, ac sæpe in deterius mutauit. In solo S. Matthæi Buan-gelio triginta quatuor loca aliqui notarunt, à Luthero in secunda editione mutata. Quid? ergo Lutherum in prima à Spiritu sancto deceptum dicemus? Idem monitus à quodam amico, minus recte ab eo factum quod per vim alibi integra verba in S. scripturam intruserit, eaque ratione Papistis iustam calumniandi ansam dederit, respondit: *Si Papista aliquis obmurmuret, dic tu Doctorem Martinum Lutherum sic habere velle: eundemque dicere, Esse Papistam & esse Asinum unam eandemque rem esse.*

VIII. Lutheri hic in transferendis Biblijs conatus Zuinglium postea ad idem præstandum excitauit (d) Eius operis exemplar à Tigurino Typographo, vt Lauaterus scribit, dono Luthero missum, idem non sine conuitio remisit. Ego, aiebat Lutherus, *istorum hominum libros, & scripta legere nolo, quum sint extra Ecclesiam,*

K 2

a pag. mihi 108 b Vlenberg. Vit. Luth. cap. 10. num. 1. c. Vide Staphylum Apolog. pag. 2. Emserum in præfat. Noui Testamenti Rescriptum Georgij Ducis. d. Schlusself. lib. 2. d. Theol. Calv. art. 12.

Et non solum ipsi sint damnati, verum etiam secum ad Infernum multas miseris animas abducant. Quos ego quam diu vixero, precibus et scripto oppugnare non cessabo. Idem Lutherus Zuinglij opus itacim damnauit, infelicibus flammis abolendum esse diſtans, quum nihil aliud sit quam merarum corruptionum farrago. Et profecto sic est. Noui hi Bibliorum interpretes vix quidquam aliud omni suo studio perſecerunt, quam quod falsitates falsitatis cumularunt; dum vnaquæque secta suo modo versionem instituit, & tam sensum quam verba ad suas opiniones accommodat. Certè ab Oecolampadio (a) sexaginta septem Versiones notatæ sunt. Sed vt Lutherus, ita Zuinglius nullam aliam quam suam in Ecclesia sua tolerare voluit. Eodem quasi iure Anabaptistæ, itèmq; Waldenses vtuntur, qui Biblia in Gallicam linguam conuerſi, & in oppido Nouocastellano imprimi curarunt. Eadem Budæus in Polonicam linguam traduxit, impudenter asseuerans, solam suam Versionem veram esse: eoque audaciz progressus, vt Euangelistarum ordinem mutare ausus sit. Idem in Poëmate suo fatetur, ex omnibus libris nullum magis deprauatum in quacumque lingua reperiri, quam Biblia. Tigurini tandem omnibus quacumque vellent Versione vtendi licentiam permiserunt, quod Ecclesia, vt ipsi in latina aiunt Præfatione, nulli Translationi adstricta esse debeat, sed vnicuique liceat Biblia pro suo iudicio transferre. E contra Lutherani Lipsienses in synodo Anno M. D. XXVIII. hoc decretum ediderunt. Quum omnes Bibliorum versiones, excepta ea quam vir Dei Martinus Lutherus fecit, corrupta sint et deprauata, velle se ac iubere ne vlla nisi eiusdem in Ecclesia legatur aut vsurpetur. Lutherus ergo accepta Zuinglij versione, eum impudentem et diuini verbi corruptorem appellabat. Ex aduerso non minus Zuinglius contra Lutherum detonabat, impostorem eum vocans, et qui diuinum verbum pro libitu suo mutet iterumque mutet. Eodem modo Castalion & Beza in versionibus suis magnas contentiones susceperunt: quarum hic strenuus fuit Caluinianorum dogmatum assertor, hancque ipsam Lutheri versionem tamquam nouam, insolitam et corruptam traducere non dubitauit: cui tamen Germani ita illuserunt, vt diceant. Pulchrum esse spectaculum quod Gallus Circulator Germanos Germanicam linguam cuius vix verbum intelligat, docere velit. Sed de Luthero & Zuinglio tum illud Lucani vsurpare licebat: — nec poterat Caesar iam ferre priorem, Pompeiusve parem.

Lutherus enim tamquam alter Pythagoras ἀὐτὸς ἑρῶ, Ipse dixit, debere sibi putabat, nec quemquam tam in intelligentia quam versione S. scripturæ sibi parem, nedum superiorem iudicabat. Quinetiam tantum sibi sumebat, vt non solum verba & loca ad ipsius gustum parum facientia immutaret (b) quorum magnum numerum Lindanus Ruræmundensis Episcopus, & Staphylus colleguerunt) verum etiam ipsis Prophetis & Euangelistis vim quasi inferre, & alios pro suo lubitu substituere auderet. Melancthon quidem magistrum contra Staphylum defendere conatus, quum vero nulla aut debilia admodum reperisset tela ad defendendum, manus tandem dare coactus fuit. Sed præterquam quod Lutherus integros S. scripturæ libros aggredi & loco quasi mouere seu proſcribere non dubitauit (& ne te longe per scripturam circumducam) ecce tibi singulare effrontis cuiusdam impudentiz specimen. Tota Christianitas vna voce & lingua hæctenus in symbolo Apostolico cantare solebat: CREDE SANCTAM ECCLESIAM CATHOLICAM. Posterius hoc verbum quum non satis ei placeret, proſcriptum ab ipso, ac vox CHRISTIANAM substituta fuit. (c) Et sic quidem habent omnia prima Symbola, tam latina quam Germanica: vt & libelli Elementarij in puerorum vsu, etiam Antuerpiæ, atque in Polonia à Ioanne Lasco excusi. Vtrum Lutherus adiuncti illius articuli, qui in Lutheranorum templis decantatur (quo plena omnium peccatorum remissio annunciat) auctor fuerit, nescio: certe de ipsius genio fluxit.

In tota orbis totius Christianitate,
Tenetur in vnius sensus æqualitate,

Quod omnia omnium remissa sint peccata.

Quæ verba Rescius in suis Atheisinis è vulgari Germanica lingua, qua illa à Lutheranis decantantur, in Latinum vertit.

IX. Porro vbi animaduertit Lutherus, doctrinam quam è suo cerebro tamquam alteram Iouis Mineruam parturiebat, sustineri ac defendi non posse, si certis quibusdam Sanctæ scripturæ libris eadem quæ hæctenus constaret auctoritas: illos audaci manu furcillare ac conuellere aggressus est, Iudæos in hoc imitatus. Quam ob causam Iustinus Martyr in Dialog. contra Tryphonem hæreticos sui temporis Iudæorum

a Oecolamp. de verb. Dom. b Vid. Elench. Præteoli. Staph. de Germ. Bib. vers. c Luth. contra Ambros. Catharin.

rum pedisse quos appellauit, quod utriusque Scripturas truncare soleant. Quemadmodum vero lignator sylvam ingressus, hic abietem, illic fraxinum sibi designat, ex vna arbore ramos tantum defecat, alteram vnà cum truncò deiecit, donec tandem ex harum omnium strage struem sibi qualem vult concinnet: sic Lutherus tamquam alter Marcion, per Sanctam scripturam grassatus, plures eiusdem libros, eos præsertim qui dogmatibus ipsius colorem aliquem præbituri videbantur, sibi elegit, è quibus ascia ipsius dedolaris, & ad propositum Lesbià regulà accommodatis, hæresin suam quæ hominibus placeret, exædificaret. (a) Et quemadmodum malus architectus regulam materiæ, & non materiam regulæ applicat: ita malignus hic artifex non dogmata sua scripturæ accommodabat, sed scripturam, ad dogmata sua detorquebat. Et hoc omnibus hæreticis, vt Cyprianus (b) & alij omnes qui post eum scripserunt, testantur, vñtatum est, vt postquam ab Ecclesia recisi sunt, ipsi quoque libros ab Ecclesia receptos recidant, & quæ ei soli debetur, hos rejiciendi, illos approbandi auctoritatem sibi vsurpent. Hinc Augustinus contra Faustum ait, *Hæreticos sacrorum librorum testimonijs & auctoritate conuictos, falsitate eos infimulare, & sic ad sententiam toties confutatam reuerti.*

Hanc ob causam Marcion olim *Mus Ponticus* fuit appellatus, (c) quod nonnulla Sanctæ scripturæ loca arrosisset, & plurima alia falsificasset. Quod si ij, Solone teste, *qui humanas leges corrumpunt, peiores sunt quam qui monetam adulterant*, quandoquidem plurimæ ciuitates numis ex ære, cupro, aut alia materia admista, vtuntur sine vllò suo detrimento, (d) legum vero corruptio ac transgressio plerisque Rebus publicis exitium attulit: qua pœna eos dignos iudicabimus, qui Dei verbum adulterant, legesque ab eo præscriptas conuellunt? Primum impetum Lutherus fecit in Libros Machabæorum, quos rejicit tamquam Apocryphos: quamvis eos ipsos Verturnus ille in Lipsiensi disputatione approbasset. Quin etiam optabat, Aurifabro attestante, vt iisdem plane iam dudum fuissent aboliti. Sed cuiusnam ille Consilij decretum, cuius Ecclesiastici Doctoris testimonium producit? In Hebræo, inquit, Canone non reperiuntur: quasi scilicet ex hoc solo Canonicos libros dignoscere, & plus Iudæorum quam Christianorum iudicio tribuere debeamus. Vides lector ut Lutherus Iudæorum discipulus fa-

ctus, dum Ecclesiam matrem suam & magistram negat. Reuerso è captiuitate Babylonica populo Iudaico, ne libri supposititij reciperentur, catalogus seu Index librorum Canonicorum qui in Arcarepositi erant, factus, & secundum numerum Hebraicarum litterarum conscriptus atque insignitus fuit, sic vt viginti duo tantum libri Canonici fuerint, inque isto numero nec Machabæorum, nec Ecclesiastici, nec Esdræ, nec Sapientia libri inueniantur. Id quidem verum est. At qui quomodo in eum numerum referri poterunt qui tum nondum scripti fuerant? An futurarum rerum Indicem quis conficere potest? An indiculo isti addidit Deus nullum post hæc librum à Spiritu, S. distandum esse? quomodo ergo, Lutherus, Nouum Testamentum recipis? Iam dictis tamen libris Hebræos vsos, ex Iosephi & aliorum Rabinorum testimonijs constat: vt qui pro defunctis orarint. Et S. Hieronymus quoque contra Iouinianum dictorum librorum testimonio vtitur. In magno illo Carthaginensi Concilio cui S. Augustinus (e) interfuit, dubium illud ab Ecclesia sublatum, iisdemque libri pro Canonicis agniti sunt & iudicati. Et longo tempore antea Tertullianus & Cyprianus iisdem contra Iudæos; atque etiam ad Christianos in Martyrio confirmandos vsi sunt: vt & Origenes, S. Ambrosius, & Isidorus. Iudæi, inquit S. Augustinus, *libros Machabæorum pro Canonicis non habent, quos tamen Ecclesia pro talibus habet.* Sed & Dn. & Seruatoris nostri sigillo iisdem confirmati sunt. Nam apud Sanct. Iohannem Euangelistam cap. x. dicitur, quod festo Dedicationis templi à Iuda Machabæo instituto interfuerit: cuius mentio alibi non reperitur. Quin omnium totius Christianitatis Ecclesiarum consensu iisdem in Oecumenico Florentino Concilio pro Canonicis recepti sunt: & solus hic Monachus Apocryphos eos esse pronunciare ausit? Nec ibi Latinarum tantum Ecclesiarum, sed Patriarchæ quoque Constantinopolitani, præsentis, & trium absentium Legatorum, itemque Armeniæ, ac totius quasi Græciæ consensus interuenit. Lutheri in hac re iudicium omnes ipsius successores & disci-

K 3

puli

a Irenæus l. 1. cap. 29. b De vnit. Eccles. Euseb. cap. 5. lib. 5. Epiph. Har. 24. Concil. diuersis locis. c Tertull. lib. 4. contra Marcionem. d Demosth. orat. contra Timocre. e Lib. 3. ad Quiri. ep. 56. 63. ad Fort. Lib. ad Iud. lib. 2. de Sac. & v. ben. cap. 10. lib. 7. cap. 40. De eur. pro mort. & lib. 18. de ciuit. cap. 36.

puli sequuti sunt, eo potissimum vt Purgatorium & Orationes pro mortuis exhiberent. E contra clarissimum illud Ecclesie lumen Sanctus Augustinus sanctos eos & Canonicos esse declarat, dum ait, (a) in Machabæorum libris legi sacrificium pro mortuis offerri solitum. Quamuis autem inter vetustos S. scripturæ libros seu Hebræos, seu Catalogo Esdræ insertos non reperiantur: tamen totius Ecclesie auctoritas clare demonstrat, Canonicos esse habendos, quum videamus inter *Preces quæ à sacerdotibus iuxta altaria fiunt, eam qua fit pro mortuis memoria, suum quoque habere locum.* Et Epistolam aliaque ex Machabæorum libris desumpta in diuinis Ecclesie officijs ab antiquis temporibus Apostolorum publicè legi. Nec melius alios libros, vt Iudith, Tobie, Hester, & Ecclesiastici, Lutherus tractat: quos in sermonibus suis Coniugalibus Iudaorum fragmenta, & nescio quas Tragedias & Comedias appellat. Adem ait, quæ de Iob scribuntur credere se non posse ita euenisse: sed fabulæ argumentum esse. *Librum Ecclesiastici, idem scurra inquit, similem esse equiti sine calcaribus & ocreis equo insidenti, nec quidquam præ se ferre quam calopodia quadam qualibus ipse in Conuentu Fratrum usus fuerit.* Quum Iustus Ionas eius discipulus, Tobie versione à se curatam exhibuisset: *Apoge, inquit, israhæ, mi Iona In hoc enim libello multa stulta & ridicula inueniuntur.* Sed & D. Iacobi epistola morsum eius effugere non potuit, *stramineam eam appellavit: immo hanc præcipue infectatus est.* tamquam in fauorem Pontificum & Pontificiorum cusam, nec à falso abstinuit, reponendo eum pro sine. Etiam S. Pauli ad Hebræos, S. Iudæ, tertiæ S. Ioannis, & secundæ S. Petri fidem derogabat, aienis, nolle se eiusmodi Epistolas in suis Bibliis habere, sed permittere vt excludantur inde, & reiciantur. Nec S. Ioannis Apocalypsin pluris quam Esdræ libros facere dicebat: immo vtrosque in profuentem se lubenter abiecturum. Quæ hæc est priuati hominis impudens confidentia & audacia, id unum velle damare quod a deo constanti totius antiquitatis iudicio & consensu receptum fuit & approbatum!

X. Quinam libri Canonici sint, qui non, Ecclesia suprenam semper & absolutam habuit diiudicandi auctoritatem ac potestatem: vtpote in qua Spiritus sanctus præsidem agit. Hanc potestatem S. Irenæus, Athanasius, Augustinus in scriptis suis passim inculcant & laudant. Et Ecclesia quidem iam dudum iudicauit quinam libri ad Bibliorum corpus pertineant, qui minus. Vide S. Clementem,

Anacletum, Hieronymum, Augustinum, Isidorum, Damascenum, & ante omnes S. Dionysium. Hos communis SS. Patrum consensus probat, solus Lutherus improbat; vtri credemus? Erasmus homo sæculi sui primarius, arrogantiæ hanc Lutheri ferre nequens *Demonstra nobis, inquit, Luther, te nouum esse Christum, qui talem in libros sacros habes potestatem.* Non minus libera grassandi in sacros libros vsus est Lutherus in versione Psalmodum, quos in modulos, sed liberissima, ac sæpe repugnante vero textus sensui, paraphrasi redactos, exemplo priscorum hæreticorum vulgo psallendos dedit: omissa etiam pulcherrima illa clausula, quam Ecclesia vniciue Psalmo, in memoriam victoriæ contra Arium, adiunxerat, nimirum, *GLORIA PATRI ET FILIO ET SPIRITUI SANGTO;* quod forte ea Antitrinitarijs displicebat, quos in Germania & alibi latere, ac tempus tantum & occasionem sese ipsi adiungendi captare non ignorabat. Sic enim rationes suas instituerat, vt quisquis hostis Ecclesie, amicus suus esset. Hinc ad Bohemos scripsit, quod olim aduersarium se eorum professus sit, id inde factum quod Papam Antichristum esse nondum persuasum habere: eo quod eos quos initio damnauerat, postea pro amicis & fratribus se palam habere atque agnoscere, postquam nimirum certus iam sit, Papam Antichristum esse. Quid non audeat hic homo (vt ad vsurpatam ab ipso nefarie super sacris libris auctoritatem vel libidinem potius redeamus) quid non audeat qui nec à Dominica Oratione malam manum abstinuit, verborum ordinem antiquo Ecclesie instituto receptum perturbando? Pro enim eo quod hæc tenus precari homines solebant: *Pater noster qui es in caelis, Lutherus dici voluit, Noster Pater in caelo, Nomen tuum sit sanctum.* Tum etiam ad vltimam petitionem, Sed libera nos à malo, hanc clausulam adiungendo: *Quia tuum est regnum, & virtus, & gloria, in secula, Amen.* Pari impudentia & improbitate Angelicam peruertit salutationem. Loco enim, *Aue gratia plena,* posuit, *Aue gratiosa,* & in Germanica lingua, *Gegrüßet seystu holdselige;* id est, *Aue digna amari.* Sic Lutherus diuinum verbum & S. Scripturam ludificabatur, vt ei nouam suam Ecclesiam quodammodo inædificate videretur. Cæremonias vero quibus illa vsa & partim etiam nunc vtitur, quinto libro descriptas dabo. Neque enim vna tabula tam multiceps ac multiformis diuersitas describi

a Lib. de cur. pro mort.

describi potest. Eoque singulari capite eas spectandas proponam: eam etiam ob causam, quod quorum etiam Sleidanum vel alios consimiles scriptores perlegerit, Lutherana tamen Ecclesiae faciem perspicere totam nullo modo possit.

QVOMODO LVTHERVVS EX
omnibus veteribus hæresibus suam con-
sarcinavit.

CAPUT XVI.

ARGUMENTUM.

- I. Ex quibus velut cemento & lapidibus Lutherus novam suam Ecclesiam edificavit.
- II. Hæresis Lutherana monstrata.
- III. Ex omnibus præteritorum temporum hæresibus consarcinata.
- IV. Lutherus Græcæ Ecclesie multa suffuratus.
- V. Conciliorum auctoritatem reprobat & spernit.
- VI. Notabile Erasmi Roterodami dictum sive de Luthero iudicium.

I. LVTHERO homini vel multæ lectionis ac laboris sponte, vel spiritu malo agitato per suggestionem vel in naturæ lapsæ miseris impressionibus hærenti, casu quodam facile admodum fuit omnium tam veterum quam recentiorum hæreticorum invenire vestigia ac persequi, eorum artes condiscere, exsculpere verfutias, & argumenta, quamvis sæpe à SS. Patribus validissime profligata & delecta, rursus erigere & novo quasi cultu adornare. Prius fieri fuit possibile ex eo quod, licet ex tot librorum millibus quibus Mundum olim hæretici refererunt, non vna pagina auctorum ruinæ superstes manserit, nec illæ reliquæ vltices flammæ effugerint: multo tamen plura, eorum fragmenta & tabulæ velut huius naufragij apud S. Epiphanium, Hieronymum, Augustinum, Hilarium, Ambrosium & alios qui Arianorum, Donatistarum, Pelagianorum, Marcionistarum, Manichæorum, aliorumque hæreticorum tam memoriam quam scripta condemnarunt, adhuc exstant & leguntur: quod fere aliter vis argumentorum, quæ contra ipsos adferunt, intelligi nequeat. Alterum fieri potuit facilius, ut pote Luthero se avidum præstante discipulum genio malo, uti ipse non semel est de se restatus, Tertius quoque

modus non est incongruus, nam sicuti civitas obfidione ad extremas famis angustias redacta, omnes cibos tam malos quam bonos absomit: sic Lutheri animus, odij contra Ecclesie caput veneno suffusus, omnia quæcunque ad propositam sibi vltionem quocumque modo spectare videbantur, ab antiquis Ecclesie eiusdemque capitis hostibus sine vlllo fere delectu, hinc inde arripuit & mutuatus est, quæ iam olim alij, Naturæ lapsæ ductum sine gratia securi excogitarunt. Ita ut nihil aliud reliquum esset operæ, quam ut tot modis dissoluta fragmenta rursus coagmentaret, & è veteribus illis centonibus bene defricatis atque interpolatis novam consueret vestem, ac tamquam astutus veteramentarius, pro nova venditaret: qua similitudine eleganter in hac eadem re Gallicus Poeta Ronfardus vitur, quam nos Latinis versibus ve potuimus, expressimus. Is igitur ita cavit.

*Ac veluti pauper Corydon, valde obsitus annis
Panniq; ad ripam fluviij, aut post mœnia, sæda
Sive Cloacina quocunq; in fornice, mille
Colligit articulos frustillaq; stercore plena,
Asportatq; domum, disponitq; ordine deinde
Eluta, defricata & depexa reconsuit; & sic
Centonem mira tandem consarcinat arte:
Sic similis sunt cussa Lutheri dogmata Marte.*

Porro ad Ecclesie suæ constructionem Lutherus pleramque materiam ab antiquis hæreticis, uti diximus, mutuatus est, iam olim infamibus læsæ divinæ & humanæ Maiestatis iniustam, & à Concilij reprobaram. Tantum vero abest ut hærefeos nominis eum puderet, ut etiam in libro De Captivitate Babylonica (ut quidem libri Anno MDLII. VVitebergæ impressi habent) protestari non dubitavit, quam primum Monachus aut alius quicumque nonas ipsius hæreses refutare aggressus fuerit, se novam interea prociurū Hoc modo Lutherus in factido hæreticorū luto tamquã sus immunda se volutavit; & tamquã animantia quædam aliorum excrementis viuentia, ab vno hoc ab alio aliud desumpsit Et quemadmodum olim pictor nescio quis qui Trigidis corpori caput ouillū, dæres lupi, auriculas vulpis, oculos basilisci, cerui collū, vngues Leonis, alas struthionis, & scorpionis caudã appinxit, molestè ferens, quod eidem monstro Sirenum vocem addere non posset: sic Lutherus multis antiquis ac iam intermortuis hæresibus è sepulcro rursus excitatis atque in vnum conflatis, novum monstrum è plusquam mille diuersis formis compositum.